

Murányi Gábor

50 év,
írás
József
Attiláról

SZÖVEDÉKEK

KRONOSZ KIADÓ

MURÁNYI GÁBOR

Szövedékek

MURÁNYI GÁBOR

Szövedékek

50 év, 50 írás
József Attiláról

Kronosz Kiadó

Pécs, 2022

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó gondozásában
2022-ben megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

print ISBN 978-615-6339-68-3

pdf ISBN 978-615-6339-69-0

A szerző fotóját Túry Gergely készítette

Korrektor: Bellus Ibolya, Zsámboki Péter

A borítót Erdélyi Ferenc rajzának felhasználásával

Müller Péter készítette

© Murányi Gábor, 2022

© Kronosz Könyvkiadó Kft., 2022

Tartalom

Előszó	7
Altató. Mesekönyv alakban	9
Változatok. A kritikai kiadásról	11
Én így emlékszem. Beszélgetés Kulcsár Istvánnal	13
Tisztán meglátni csúcsainkat. Gyertyán Ervin kötetéről	19
A könyvkiadó tovább jegyzetel. Látogatás Cserépfalvi Imrénél	22
Miért nem járok színházba? A Független Színház elfeledett ankétja 1937-ben	28
...szövegség ez s nem szerelem... Előszó Szántó Judit Napló és visszaemlékezés című kötetéhez	34
Mi lett volna, ha... Lapolvasó	52
Ködoszlató korabeli kéziratok. Lapolvasó	55
A megértett világhiány valóságölő rendje. Miklós Tamás könyvéről	59
József Attila, az ismeretlen? A költő prózájáról Tverdota György és Horváth Iván	62
A költő – ahogy a kortársak látták	67
Mikor vehetjük meg a József Attila Emlékkönyvet és Eörsi István kötetét? Majdnem megjelent könyvek nyomában	73
A barát ítései szigorúsága. Németh Andor két könyve	76
Öngyógyító öngyilkos őszinteség. Szabad ötletek a Szabad ötletekről	79
Irodalmi? Vetélkedő? Lapolvasó	83
Magyarország messzire van. Hobo József Attila-estje	86
Berzenkedés. Az istenes versek	89
Egy nap József Attilával. Minden verseit hallgatva	92
Arc poétika. József Attila-értékelések	97
Honnan úszott elő a dinnyehéj? Káosz és rend	101
Memoárpárbaj, 1943. Az irodalom peremén: Bányai László	106
Íme, hát meglétek... A „Nincsen apám” ihlető forrása	111

A professzor utóvizsgái. Horger Antal afférjai	117
„Be van fejezve a nagy mű, igen”. Szabolcsi Miklós tetralógiája	123
A József Attila-szakirodalom újabb remeklései.	
Tverdota György és Valachi Anna új könyvei	127
A testvér peremén. József Jolán életrajzai	130
Nem kérdés ez. A Hogyan halt meg József Attila kötet margójára	136
Egy régi nem. A halálbüntetés ellen	143
A Toll-lal fegyverként. Egy tiszteletlen irodalmi bulvárlap	146
Szép szópárbaj. József Attila és Fejtő Ferenc vitatott barátsága	151
Az átértelmezésig és tovább. Harcok a költő birtoklásáért	156
Hét emberként szállt a sírba. A József Attila-kötetek	
első kiadásai és kiadói	163
Az irategyesítés ámulata. Dokumentumok fakszimilében	170
Hetvenhét pillanat. A költő összes fényképe	174
Versenyen kívül. Hatvany Bertalan-epizódok	178
Ügy volt. Domokos Mátyás kötete József Attila	
és Illyés Gyula kapcsolatáról	180
Rádások. Az analitikus írások hányattatásai	183
Hatástalan tisztelet. Az egyoldalú kapcsolat Radnóti Miklóssal	189
Hova vissza? Útban lévő szobrok	193
Mű, emlék, védelem. Közterek József Attilái	196
Attila helye	204
A dizóz csókja. A titokzatos Sólyom Janka esete József Attilával	206
A háromszoros múzsa. Kozmutza Flóra	210
Szép Szóból sem értenek. Laplegenda csonkítatlanul	217
Edit örök. Szenzáció vagy hamisítás?	221
Ihlető politika. Egy majdnem inkriminált vers	228
Mindent egy lapra. Beszélgetés Tverdota Györggyel monográfiájáról	230
Szövetségben forrt. Az „özvegy” ifjúkora	234
Névmutató	239
Köszönet a „hozzám szólóknak”, a segítőknek	245
A szerző kötetei	247

Lehettem volna kutató, nem ily töltőtollkoptató...

De nem lettem. Az is igaz, hogy ettől sem egyetem, sem más nem tanácsolt el. Magam döntöttem úgy, amikor ez a lehetőség 1986-ban felcsillant előttem, hogy nem váltok pályát. Abban az évben jelent meg ugyanis Szántó Judit *Napló és visszaemlékezés* című kötetének első kiadása, melyet mint „felfedező” rendeztem sajtó alá, írtam hozzá 377 lábjegyzetet és egy bő félíves előszót. Tverdota György, a kötet lektora ekkor buzdított arra, hogy „ténygazdag lábjegyzeteimből” (melyeket persze ő jócskán kiegészített, akkurátusan pontosított, helyrezökentett) írjam meg a doktori disszertációm, és vessem bele magam az akkortájt felívelő József Attila-kutatásba.

Nem mondom, hogy nem gondolkodtam el a megtisztelő ajánlaton, a könyv készítésekor bele is szerelmesedtem a tudományos szöszmötölésbe, mégis maradtam, ami addigra lettem: újságíró és krónikás.

Épp ötven éve annak, hogy életem legelső újságcikke, egy recenzió nyomtatásban megjelent. Az azóta eltelt idő óhatatlanul visszatekintésre késztet. Noha hátul, a kisagyamban, persze, tudtam, a múltidézés közben mégis meghökentem azon, hogy legkedvesebb költőm – vigasztalóm, elmerengtetőm – megközelítőleg száz írásom főszereplője. Időrendben végigolvasva ezeket a cikkeimet, tanulmányaimat, forrásközléseimet, vitairataimat arra jutottam, talán másoknak sem érdektelen olvasmány, ha – a számmisztika jegyében fél-százra rostálva – közreadom József Attila-szövedékeimet, melyek többsége a nekem szellemi otthont adó két lapban, a (rég) Magyar Nemzetben és a HVG-ben jelent meg.

Reményeim szerint ezek az igen vegyes műfajú – olykor nem is oly rejtetten önvallomások – dolgozatok messze túlmutatnak személyes érdeklődésemen, s

egyfajta töredékes krónikává állnak össze. Merthogy József Attilával az utóbbi fél évszázadban tengernyi dolog történt. Kiszabadult a kommunista költő katalitkájából. Megpróbálták átlényegíteni „istenes költővé” – no meg komolyan nem vehető „őrült poétává”. Kísérletet tettek, hogy leválasszák a legfontosabb szellemi műhelyéről, a Szép Szó folyóiratról és szerkesztőtárs barátairól, legfőképp Fejtő Ferencről. Aztán a hivatalos oktatáspolitikai a saját irodalmi kánonjának peremére szorította. Előkerültek, pontosabban publikálhatóvá váltak és érdemi értelmezést kaptak pszichoanalitikus iratai. Nyomdafestékhez jutott „irredenta” verse, a *Nem! Nem! Soha!* és az agyontitkolt, *A nemzeti szocializmus* kezdetű gondolat kísérlete. Megjelent verseinek immár második, és valamenynyí prózai írásának kétkötetes kritikai kiadása. Nem először, s aligha utolsó alkalommal kérdőjelezték meg, hogy valóban öngyilkos lett. 1994-ben pedig, sajátos elföldelési rekordot döntve negyedszer is eltemették maradványait.

Ezen irodalmi, irodalomtörténeti, ideológiai, politikai történéseket afféle krónikásként mindig igyekeztem nyomon követni, széljegyzetelni, s néhány alkalommal, szerencsés bibelődéseim hozadékaként – rábukkanva például a *Tiszta szívvel* egyik ihlető forrására – még ki is egészíthettem az összképet.

A kötet összeállításakor ugyan megpróbálkoztam írásaim tematikus csoportosításával, ám az „anyag” ellenállt. S noha ennek kényszerű velejárója az önisémlés, az Olvasó türelmében bízva maradtam a kronologikus sorrendnél.

(2022. szeptember)

Altató

Mesekönyv alakban

Talán nincs a magyar gyermekirodalomnak, a magyar költészetnek még egy olyan alkotása, amelyet egyaránt mindenki olyan szívesen és szeretettel olvasna, mint József Attila *Altatója*.

Az történt e versével, mint a legértékesebb és legszebb dolgokkal oly gyakran: hosszú és keserves úton jutott el jogos birtokosaihoz, a gyerekekhez. Nem mintha eredetileg nem nekik szólt volna; nem mintha nem gyermekversnek könyvelték volna el az irodalmárok; nem mintha nem volna benne az elsős (vagy második?) olvasókönyvben; nem mintha nem tanítanák az óvodákban. Csak az történt vele, hogy mégsem ismerték az „örökösök”, vagy talán – mily nehéz leírni – nem is szerették. Mert nem szerettették meg velük. Mert az igazán nagy alkotásokat, még ha oly kristálytisztán egyszerűek is, mint az *Altató*, meg kell szeretetni, pontosabban: nyitottá kell tenni a gyerekeket az igaz befogadására. De megszerettetni csak azt lehet, amit az ember maga is szeret...

Mert ez a vers képszerűségével, halk soraival csak akkor fogan meg a gyermeki lélekben, ha a rémes-rímes, döcögő-botladozó versszörnyűségek harsogó butítását sikerül ellensúlyozni, s nyitva tartani az oly könnyen záródó lelkeket.

Nem szerettették meg velük – írom. Nem csupán erről a versről beszélek. Az igazi, valódi esztétikai szépséget mutató művek soráról – sajnos – ugyanezt mondhatnánk el. Hogy csak József Attilánál maradjunk: gyermekként nem tudtam, ki ő; a néha-néha tanult verseket nem kapcsolták össze, amit tőle idézünk, kissé csonkán – kapjuk, s adjuk tovább –, egyszerűsítésből: „dolgozni csak pontosan, szépen, / ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes.” Pedig a verstöredék így nem pontos. Mert ott áll előtte a két sor: „Ne légy szeles. / Bár munkádon más keres – / dolgozni csak pontosan ...”

Tudni kell idézni is. Igaz, így már nemigen használható a didaktikus nevelés céljaira. Ugyanígy emlékszem arra is, milyen meglepetés volt, mikor felfe-

deztem, hogy gyermekkorom legemlékezetesebb meséjét is József Attila írta, Csoszogi, az öreg suszter volt a hőse. Csak éppen senki nem mondta el, hogy a mese (mese? inkább valóság) egy „kicsit” József Attiláról is szól, igen, arról a költőről, aki az *Altatót* írta.

Lassan felfedezték az *Altatót*. Észrevették zeneiségét, képszerűségét. Népi ihletettségű zenét szerzett hozzá Sebő Ferenc, a zene felhasználásával rajzfilmet készített a Pannónia Filmstúdió, és könyvet rajzolt a vershez Würtz Ádám.

A Móra Kiadónál megjelent tízoldalas lapozóban egy-egy versszak, egy-egy kép, megragadva a lényegét, a legkisebbeknek is átnyújtja képzőművészetként – József Attilát. A képeket nézegetve megérezni a vers hangulatát – a homályba tűnő bogarakat, a fehér ablakon kéken bevilágító holdat, az alvó, tovább nem hasadó „szakadást”. Csodálatos érzés és egyben talán irigylésre ingerlő is, olvasni nem tudó gyermekeknek felfedezni a verset. Mert a rajzok nem engedik szabadulni a szemlélt. El kell jutnia, nem tehet mást, mert Würtz eljuttatja – József Attilához. S mikor a kép után a gyermeknek „felolvasva” a költeményt is, a tíz rajz és a vers végére érünk, már mi is Balázsként alszunk, tűzoltónak képzelve magunkat – a „mama” ölében.

(*Magyar Nemzet*, 1975)

Névmutató

- Acél Anna 94
Aczél György 156–159, 183, 186–188
Áder János 199
Ady Endre 89, 111, 134, 146–148, 153, 154,
157, 162, 175, 190, 196, 208, 218, 232, 238
Agárdi Péter 58, 156, 157, 187, 219
Aiszkhülosz 30
Ambrus Sándor 201
Andrássy Gyula 159, 194, 196
Antal Csaba 87
Aragon, Louis 26
Arany János 116, 213, 221, 225, 226
Arisztophanész 116
Árvai Ferenc 200
- Babits Mihály 29, 146, 148, 157, 176, 187,
218, 219
Bagdy Emőke 155
Bajcsy-Zsilinszky Endre 133, 228
Bak Róbert 17, 42, 56, 57, 66, 139, 141, 183
Baksa Soós György 203
Baksa Soós János 87
Balassi Bálint 154
Bálint György 23, 26, 70, 77, 133, 160, 169,
191
Balla Frigyes Szigfrid 166
Balogh László 137
Bálványos Levente 201
Bánkuti István 201
Bányai László 34, 106–110, 133
Bárczi Géza 122
Bársony János 111, 112
Barta István 226
Bartók Béla 157
Beck András 198, 200, 202
Beer, Max 115, 116
- Benedek Marcell 29, 30
Beney Zsuzsa 89, 160, 175, 186
Beöthy Mihály 155
Berczeli Anzelm Károly 164
Berda József 108
Berény Róbert 150
Bergner, Elisabeth 32
Berzeviczy Albert 118
Berzeviczy Gizella 118
Bethlen István 143
Bihari Mór 118
Birki Ágnes 13, 14
Bíró Zoltán 159
Bíró-Balogh Tamás 225, 226
Bodrogi Gyula 95
Bókay Antal 21
Bokor Imre 36
Bokor László 67, 127
Boldizsár Iván 131
Borgos Anna 187, 188, 224
Boros László 149
Borsos Miklós 200
Bozóki András 218
Brém Ferenc 203
Brindzik László 203
Bródy Sándor 147, 148
Buchinger Manó 144
Buday Dénes 207, 208
- Chaplin, Charlie 11, 12
Chesterton, Gilbert Keith 77
Chikán Zoltán 83
Cyranski Mária 201
Czeizel Endre 154, 155
Czinege István 201
Czvechó Ilona 39

SZÖVEDÉKEK

- Czvechó István 39
Czvechó Judit (lásd Szántó Judit)
- Csaplár Ferenc 189
Cseh Tamás 87
Cserépfalvi Imre 22–27, 42, 45, 46, 77, 97,
133, 135, 141, 151, 154, 167, 168, 191
Cserépfalvi Katalin 151, 155
Cséri Lajos 202
Csillag István 200
Csont Judit (lásd Szántó Judit)
Csontos László 202
- Darvas Iván 96
Dégi István 96
Derkovits Gyula 157
Déry Tibor 67, 187
Dévényi Ágnes 213
Domokos Mátyás 180, 181, 186
Dormándi László 168
Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics 147
Duse, Eleonora 32
- Ember Mária 51
Endrődi Sándor 112
Eörsi István 73, 74
Eötvös József 157
Erdélyi József 68, 111, 218
Erős Ferenc 66
Escher Károly 175
Éva (lásd Szántó Éva)
- Fábián Dániel 70
Fábry Zoltán 70
Fákó Árpád 177
Faludy György 25, 149, 157
Farkas László 45, 97
Fáy Béla 96
Fazekas Anna 36, 130
Fehér Ede 117
Fehér Erzsébet 63
Féja Géza 70, 71, 98, 131
Fejtő Ferenc 8, 20, 35, 53, 54, 58, 67, 69, 70,
71, 77, 97, 102, 112, 124, 132, 151–154,
157, 160, 161, 167, 175, 190, 191, 218–
220, 235
- Fellini, Federico 87
Fenyő László 38, 40
Ferenc József 112, 122
Ferencz Győző 189–191
Fifi (lásd Gyarmati Fanni)
Fodor András 159
Földes Györgyi 236
Freud, Sigmund 21, 224
Fülepi Lajos 57, 58
Fülöp Ernő (lásd Fejtő Ferenc)
Fürst Sándor 144
Füsi József 36
Füst Milán 28, 32, 70, 144, 147
- Gaal Gábor 35
Gábor Andor 147
Gál Jenő 144
Galamb Ödön 24
Galkó Balázs 84, 93–95
Garai László 51
Garamvölgyi László 136–142, 155
Gáspár Zoltán 53, 97, 161, 218
Gergely Sándor 161
Gerő András 194
Gide, André 20, 26, 220
Gorkij, Makszim 25
Göblyös Tamás 94
Gömbös Gyula 145, 217, 218
Göncz Árpád 195
Gragger Róbert 113
Gulácsy-Horváth Zsolt 201
- Gyarmati Fanni (Radnóti Miklósné) 190
Gyertyán Ervin 19–21
Gyömrői Edit (Rényi Edit, Ludowyk-Gyom-
roi) 16, 17, 56, 102, 123, 175, 183, 184,
186–188, 221–223, 225
Györki Imre 228
Gyurcsek Ferenc 201
- Halász Gábor 70
Hamvas Béla 144
Hangay Szabó László 201, 203
Haraszi Sándor 71
Harmath István 200
Harsányi Ilona 178

NÉVMUTATÓ

- Hatvany Bertalan 53, 151–153, 166, 167,
175, 178, 179, 197
Hatvany Irén (lásd Hirsch Albertné)
Hatvany Lajos 166
Havas Géza, K. 53
Háy Gyula 71
Hegedűs Loránt 100, 162
Heidegger, Martin 60
Herrmann Antal 112–114
Hevesi András 53, 149
Hidas Antal 40, 43, 44, 70, 71, 161, 234, 236
Hirsch Albertné (Hatvany Irén) 42
Hitler, Adolf 70, 106
Hobo (Földes László) 84, 86–87, 96
Hollós István 222
Hont Ferenc 28, 164
Horgas Béla 222
Horger Antal 83, 114, 117–122, 128
Horthy Miklós 143, 217
Horváth Béla, N. 111
Horváth Csaba 201
Horváth Iván 51, 53, 62, 65, 67, 84, 125, 184,
185, 222
Horváth Jenő 108
Horváth Márton 37, 50, 134, 157, 161, 162
Horvay János 194
Huszár Tibor 20
- Ibsen, Henrik 147
Ignotus (Veigelsberg Hugó) 132, 137
Ignotus Pál 20, 22, 38, 42, 48, 51, 53, 54, 57,
58, 67, 70–72, 77, 95, 97, 102, 112, 124,
132, 137, 140, 141, 148, 151, 153, 157, 160,
167, 175, 206, 217, 228
Illés Béla 70, 71
Illyés Gyula 15, 29, 32, 42, 48, 63, 71, 84, 85,
142, 144, 148, 157, 158, 175, 176, 180–182,
190, 210–213, 215
Illyés Gyuláné (lásd Kozmutza Flóra)
- Jádi Ferenc 21
Jankó János 198, 200
Jelenczki István 151, 155
Jordán Tamás 80, 87, 94, 95, 184
József Eta, Etelka (Makai Ödönné) 45, 51,
133, 134, 155, 195, 206, 238
- József Jolán (Makai Ödönné) 23, 35, 98, 107,
109, 127–134, 138, 139, 153, 155, 178, 232
Juhász Gyula 69, 71, 141, 163, 165, 176, 232
- Kabdebó Lóránt 210, 211, 214, 230
Kaczér Vilmos 147–149
Kádár János 37, 162
Kákonyi István 202
Kállai Gyula 26, 133
Kántor Péter 98
Kara György 94
Karády Katalin 96
Karinthy Frigyes 147, 175
Károlyi Gyula 143, 145
Károlyi Mihály 26, 152, 193, 195
Kassai György 66
Kassák Lajos 40, 70, 98, 131, 147, 157, 168,
236
Kaszás Gergő 94, 95
Kaubek Péter 201
Kelemen Kristóf 200–202
Kelényi István 89, 99
Kelevéz Ágnes 51
Képes Géza 115
Kerpel Péter 94
Kéthly Anna 195
Kézdy György 96
Király István 161
Kis János 225
Kis József (filmrendező) 28
Kisfaludi Strobl Zsigmond 194
Kiss Ferenc 51, 177
Klebelsberg Kuno 146, 198
Klemm Antal 115
Kligl Sándor 199, 200, 202
Kocsis Imre 202
Kodolányi János 63, 71
Kogutowicz Károly 120
Komlós Aladár 76, 149, 191
Konyorcsik János 202
Korda Vince 175
Koroknai József 163–165
Kossuth Lajos 194, 196
Kosztolányi Dezső 146, 147, 157, 208
Kovács Béla 195
Kovács Ferenc 200

SZÖVEDÉKEK

- Kovács Ida 174
Kovács Imre 22, 23, 168
Kozmutza Flóra (Illyés Gyuláné) 20, 40, 42,
123, 142, 155, 157, 175, 181, 182, 210–214
Kő Pál 203
Kőríz Imre 226
Kövér László 195
Krausz Simon 166
Kulcsár István 13–18, 37, 222
Kun Béla 43, 44
Kun Miklós (pszichiáter) 189
Kutas László 203
- Ladik Katalin 95
Landy (Löbl) Dezső 101, 104, 105
Láng József 51
Latinovits Zoltán 95, 96, 154
Lator László 180
Lázár János 199
Lázár Vilmos 64
Lengyel András 51, 57, 120, 121, 190, 206,
207, 219, 226, 227
Lesenyi Márta 202
Lesznai Anna 51, 222, 223
Levatic László 149
Levendel Júlia 222
Liszkai Károly 94
Lisztes István 203
Losonczy Géza 67
Ludmann Júlia (lásd Szántó Judit)
Ludmann Mária 39
Lukács György 135
- Macht Ilona 174
Major Tamás 95, 96
Majoros István 201
Makai Ádám 238
Makai Ödön 106, 107, 134, 232, 238
Makai Ödönné (lásd József Jolán, illetve József Etelka)
Mann, Thomas 175, 219
Mannheim Károly 57, 60
Márai Sándor 144, 147
Markovits Györgyi 120
Marosán György 97, 161, 162, 237
Márta István 84, 86–88, 93, 94
- Marton László (szobrász) 159, 196, 201, 204
Marton Márta (Szöllős Henrikné) 138
Marx, Karl 15, 21, 119, 195
Matheika János 70
Matuska Szilveszter 143
Mécs Imre 195
Mécs László 176, 190
Medgyaszay Vilma 208
Medve András 203
Melléky Kornél 16
Mellerné Miskolczy Eugénia 144
Melocco Miklós 202
Mensáros László 95
Méray Tibor 78
Mészáros Ági 213, 214
Mészáros Mihály 202
Miklós Béla, dálnoki 53
Miklós Tamás 59–61, 65
Molnár Ferenc 148
Mónus Illés 157
Monyók Ildikó 94, 95
Móricz Zsigmond 99, 131
Morley, Christopher 45, 46
Müller Lajos 165
- Nagy Benedek 203
Nagy Csaba 51, 53, 54, 55, 66
Nagy György, T. 170
Nagy Gyula 202
Nagy Lajos 147
Nagy Péter (grafikus) 94
Nagy Samu 228
Nemes Lívia 185
Németh Andor 24, 28, 33, 38, 47, 53, 71, 76–
78, 131, 151, 153, 160, 167, 169, 186, 223
Németh G. Béla 101, 160
Németh László 21, 70, 144, 148
Nóti András 197
- Ócsai Károly 200–202
Ondi Sándor 143, 144
Oplatka András 104, 105
Orbán Viktor 193, 195
Ortutay Gyula 197
Ortutay Tamás 200

- Pál Judit (lásd Szántó Judit)
 Pál Mihály, id. 201
 Palasovszky Ödön 237
 Páli Lajos 203
 Pándi Kiss János 200
 Párkányi Raab Péter 203
 Péter László 118, 211
 Petőfi Sándor 92, 97, 106, 109, 115, 134, 153,
 157, 161, 162, 192, 196, 199
 Petri György 204
 Pilinszky János 204
 Pintér Jenő 161, 172
 Popper Péter 184, 185
 Pótó János 198
 Pozsgay Imre 196
 Prokai Gábor 198, 199
- Radnóti Miklós 24, 26, 92, 119, 120, 133, 144,
 154, 187, 189–191, 237
 Radnóti Miklósné (lásd Gyarmati Fanni)
 Radó Károly 201
 Rajk András 138
 Rákosi Jenő 197, 208
 Rákosi Mátyás 23, 99, 108, 130, 131, 134, 161
 Rakovszky Zsuzsa 87, 98
 Rapaport Samu 17, 56, 57, 65, 66, 183, 222
 Reinhardt, Max 32
 Remenyik Zsigmond 53, 137, 175
 Rényi Edit (lásd Gyömrői Edit)
 Révai József 21, 25, 134, 156, 157, 161
 Révész Sándor 158
 Réz Pál 76, 78
 Rieger Tibor 201, 202
 Rigó Béla 190
 Róna Judit, M. 63, 142
- Saitos Gyula 137
 Salamon István 94
 Sallai Imre 144
 Sándor Pál (filozófus) 98, 165
 Sárközi Éva 66, 226
 Sebő Ferenc 10, 96
 Sebő Zoltán 197, 198, 200
 Shakespeare, William 30, 31, 33
 Sibelka-Perleberg Artur (Tempefői) 106, 109
 Sík Sándor 89, 119, 120
- Simó Jenőné (Simó Jutka) 48, 51
 Simon Ferenc 202, 203
 Simon László, L. 193–195
 Sinka István 218
 Solohov, Mihail 25, 168
 Sólyom Janka 206–209
 Somlyó Zoltán 208
 Somogyi Árpád 200
 Somogyi József 202
 Sóváry János 200
 Spiró György 28
 Stark András 21
 Stoll Béla 11, 63, 66, 79, 131, 138, 139, 141,
 160, 165, 166, 168
 Stöckert Károly 202
- Szabó György 201
 Szabó László, Cs. 24
 Szabó Lőrinc 190, 210, 213, 214, 216, 230
 Szabó Zoltán 22, 168
 Szabolcsi Miklós 40, 44, 51, 62, 73, 89, 111,
 123–126, 128, 130, 137, 138, 154, 163,
 174, 189, 230, 231, 236
 Szakasits Árpád 70
 Szántó Éva 40, 43, 44, 47–49
 Szántó Gyula (lásd Hidas Antal)
 Szántó Judit (Ludmann Júlia, Czvecho Judit,
 Csont Judit, Pál Judit) 7, 13, 17, 18, 34–51,
 64, 98, 115, 116, 123, 134, 138, 140, 141,
 153, 177, 178, 206, 225, 234–238
 Szebényi Cecília 94
 Széchenyi István 157, 219
 Székely Béla 15
 Szekeres László 152
 Széll Jenő 13, 14
 Szemák Jenő 14
 Szent István 199
 Szép Ernő 147, 208
 Szerb Antal 120, 121
 Szigeti Lajos Sándor 84
 Szimonidesz Lajos 144
 Szomory Dezső 147
 Szophoklész 30
 Szórádi Zsigmond 201
 Szőke György 51, 55–57, 66, 102, 103, 130,
 160, 184

SZÖVEDÉKEK

- Szöllős Henrikné (lásd Marton Márta) 138
Szöllösi György 44
- Takács István 213
Tamás Attila 160
Tanay Magda 121
Tápai Antal 203
Tar István 198, 200, 202, 203
Tarnóc Márton 73
Tasi József 51, 112, 182
Teleki József 209
Tempetői (lásd Sibelka-Perleberg Artur)
Tersánszky Józsi Jenő 108, 111, 168, 171, 219
Timár Kálmán 121
Tisza István 195, 196
Tokaji Nagy Erzsébet 168
Tóth Árpád 232
Tóth Dezső 159
Tóth Gyula 202
Tourjansky, Viktor 37
Töreky Géza 143, 144, 149
Turnovszky (lásd Tourjansky, Viktor)
Tverdota György 7, 51–53, 62–67, 84, 100–
103, 115, 125, 127, 128, 138, 155, 159, 160,
174, 183, 184, 186, 187, 196, 212, 219, 222,
223, 225, 226, 230–233
- Ujvári László 223
- Vadász György 196
Vághidi Ferenc 24
Vágó József 172
Vágó Márta 21, 100, 115, 172, 221
Valachi Anna 51, 107, 127–129, 131–134,
138, 176, 208, 234, 235
Vallai Péter 94, 95
Vámbéry Rusztem 144
- Várady Szabolcs 98
Varga Domokos 115
Varga Ervin 137
Varga Éva 202
Varga Imre 193, 201–203
Varga Katalin 170
Várkonyi Zoltán 95
Varsányi Irén 32
Vas István 187, 190
Vas Zoltán 25
Veres András 66, 160, 226
Veres Péter 12, 65, 66
Vértes György 20, 48–51
Vértes O. András 122
Vezér Erzsébet 152, 178, 186, 187, 223
Vigh Tamás 202
Vikár Béla 115
Vikár György 185
Villon, François 111, 149, 165
Vilt Tibor 197
Voit Krisztina 136, 137
Vörösmarty Mihály 196
- Wacha Imre 96
Wilde, Oscar 147
Wlislöck Henrik 113
Würtz Ádám 10
- Zala György 194
Zalka Máté 70
Zelk Zoltán 67, 96
Zilahy Lajos 63
Zolnai Béla 120
- Zsák Judit 185, 186
Zsolt Béla 72, 146–148

Köszönet a „hozzám szólóknak”, segítőknak

Agárdi Péter	Láng András	Szántó Csaba
Bársony János	Láng József	Szauer Péter
Berkes Erzsébet	Lázár Júlia	Szőke György
Cserépfalvi Imre	Lengyel András	Szöllősi György
Ember Mária	Lipovecz Iván	Szunyogh Szabolcs
Erőss Zsolt	Marabu	Tálas Andrea
Faludy György	Méray Tibor	Tasi József
Faragó Ágnes	Murányi Judit	Tokaji Nagy Erzsébet
Fejtő Ferenc	Murányi Zsuzsa	Túry Gergely
Garai László	Nádra Valéria	Tverdota György
Handi Péter	Nagy Csaba	Valachi Anna
Horváth Iván	(Budapest)	Valcsicsák Dóra
Horváth Zoltán	Nagy Csaba (Zürich)	Várallyay Andrea
Illényi Balázs	Nyerges András	Varga Katalin
Illyés Gyuláné	Rákosi Szilvia	Várkonyi Benedek
Kozmutza Flóra	Ruffy Péter	Vértessy Péter
Jolsvai András	Schreiber György	Wehner Tibor
József Etelka	Siklósi Ágnes	Zsámboki Péter
Kelevéz Ágnes	Simó Jenőné (Judit)	
Kiss József	Spiró György	József Attila Társaság
Kőrössi P. József	Szabó György	
Kulcsár István, dr.	Szabolcsi Miklós	

A szerző kötetei

- „Egyszer karolj át egy fát!” Cigányalmanach. TIT, Budapest, 1986. [Összeállítás, szerkesztés]
- Szántó Judit: Napló és visszaemlékezés. Múzsák-PIM, Budapest, 1986; 2. javított és bővített kiadás: Argumentum, Budapest, 1997. 3. javított és bővített kiadás: Noran, Budapest, 2005. [Sajtó alá rendezés, előszó, jegyzetek]
- Napról napra, lapról lapra. 1956 a Magyar Nemzetben. (Sajtótörténeti krónika) Héttorony Kiadó, Budapest, 1990.
- Volt egyszer egy Magyar Nemzet? (Sajtótörténeti krónika) Héttorony Kiadó, Budapest, 1992.
- A magyar sajtó története. (Társ szerzők: Buzinkay Géza, Kókay György) MUOSZ – Bálint György Újságíró-iskola, Budapest, 1994. [Hat kiadásban 2001-ig]
- Az átkos múlt hetek, 1988–1993. Szerzői kiadás, Budapest, 1996.
- Könyvhetek krónikája. Az ünnepi könyvhét 75 éve. (Társ szerző: Köves József) MKKE–Vince, Budapest, 2004.
- A múlt szövedéke. Históriaik a megbicsaklott 20. századból. Noran, Budapest, 2004.
- Egy epizodista főszerepe. Lajos Iván történész élete és halála. Noran, Budapest, 2006.
- Mi 30. HVG címlaptár 1979–2009. [Társ szerző, társszerkesztő: Illényi Balázs] HVG Könyvek, Budapest, 2009.
- Lapmargó lábjegyzetekkel. Könyvhét Könyvek. Budapest, 2009.
- Tegnapután. Fél százszor a rendszerváltásról. [Társ szerkesztő: Illényi Balázs] HVG Könyvek, Budapest, 2010.
- Kilencven. Meglepetéskönyv Méray Tibor születésnapjára. [Szerkesztés]. Argumentum–Philobiblon, Budapest, 2014.
- Oly korban éltek. A vészkorszak újságíró-áldozatainak almanachja. [Szerkesztés, sajtó alá rendezés, előszó]. Tevan Könyvtár – Új sorozat, 7. kötet. Tevan Alapítvány, Budapest, 2015.
- Történeti festő a XX. században – András Tibor – A Historical Painter in the 20th Century Tibor András. [kényelvű] Szerkesztette: András Ferenc és Murányi Gábor. Argumentum, Budapest, 2017.
- A sajtó szövedéke. Huszadik századi laphistóriák. Kronosz, Pécs, 2018.

A Kronosz Kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

A Kronosz Kiadó a Szakkiadók Társulásának tagja,
könyveink elektronikusan elérhetők, olvashatók és kereshetők
az Arcanum Adatbázis Kiadó által létrehozott

www.szaktars.hu

adatbázisban

Kiadja a Kronosz Könyvkiadó Kft.
Felelős kiadó a Kronosz Kiadó ügyvezetője
Felelős szerkesztő: Erőss Zsolt

www.kronoszkido.hu